

Dragica Haramija, Janja Batič

Slavko Pregl: *O zmaju, ki je želel biti kralj.*

Ilustriral Damijan Stepančič.

Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Velike slikanice), 2012.

Slavko Pregl je v klasični pravljlični formi, ki se začne z *nekoč* (in uvede bralca v nedoločen pretekli čas, ki pa z gotovostjo pomeni, da se je nekaj zgodilo pred mnogimi stoletji) in konča s pojedino ob srečnem koncu, uporabil tudi klasične pravljlične like: kralja, ministra, zmaja. Vsakemu od njih je dodeljena tipična vloga: kralj, ki sicer ne škoduje, tudi koristi ne kaj dosti; minister je tisti, ki pravzaprav vodi kraljestvo; strašni zmaj postane zaradi nečimrnosti navidezni kralj, vendar ga to stane življenja. Zgodbo pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec, zaključí pa se s personalnim pripovedovalcem, ki potrjuje verodostojnost povedanega s svojo prisotnostjo na zabavi, ki poteka v čast smrti štiriglavega zmaja. Vzpostavitev prvoosebne resničnosti potrdi še resničen obstoj kipov na Zmajskem mostu. Resničen književni prostor zgodbo približuje pripovedki s temo kulturne dediščine (grad, kipi zmajev).

Pregl je leta 1981 izdal zbirko štirih kratkih zgodb z naslovom *Zgodbe na dvoru kralja Janeza*, v katerih se srečamo z liki, ki nastopajo tudi v obravnavani zgodbi (kralj Janez, kraljica, kraljična, kraljevič, pes Svato-pluk, minister Gregor), nekateri liki so prevzeti iz klasičnih besedil (npr. minister Gregor iz *Martina Krpana*) in avtor ohranja njihove že znane lastnosti. V zbirki je objavljena tudi zgodba *O nesrečnem zmaju*, ki je v malce predelani verziji podlaga obravnavane slikanice.

Ob štiriglavem zmaju, kralju z zbeganim pogledom in naslovu *O zmaju, ki je želel biti kralj*, najprej pomislimo, da se ne obeta nič dobrega, za kralja namreč. Odpremo slikanico in na veznem listu je strašna črna pošast, natančneje štiriglavi zmaj, ki se od leve proti desni, torej v smeri branja, pomika naprej v zgodbo. Le kaj nas čaka? Hudomušna zgodba je slikovno obogatena s petnajstimi ilustracijami, ki se razprostirajo čez dve strani.

Kralj Janez svojim podložnikom mirno vlada z ljubljanskega gradu, njegov minister Gregor pa opravlja vsa kraljeva dela. Že prva ilustracija

odlično osvetli brezskrbno naravo kralja Janeza, saj ta kljub grozečemu ognju, puščicam in kroglam v ozadju ter nadvse zaskrbljenemu ministru Gregorju mirno sreba kavo. Slednji drži v rokah shemo, ki jasno kaže, kaj se v kraljestvu dogaja; zmajeva glava krat štiri, goreča hiša itn. Kljub vsemu temu kralj Janez ministra komaj posluša. Zdi se mu, da bo njegova vojska zmaja z lahkoto premagala, a prestrašeni vojaki pred zmajem zbežijo v grad, zmaj, pravzaprav vsaka od njegovih glav, pa si za zalogaj po bitki privošči kar celo kravo.

Naslednje štiri ilustracije prikazujejo neuspešen poskus, da bi zmaja pregnali z vojsko. Pravzaprav gre za četico vojakov, kar dobro prikazuje tudi druga ilustracija, saj so na njej upodobljeni štirje vojaki in poveljnik na začetku mogočnega mostu ob še mogočnejšem gradu, pod katerim so ob vznožju vzpetine nanizane drobne hišice. Poseben čar ilustraciji doda upodobljeni podvodni svet, ki vnese v napeti trenutek odhoda vojske neko lahkotnost. Ne glede na to, kaj se dogaja na kopnem, spodaj v vodi ribe živijo svoje ribje življenje in prav vseeno jim je, kako uspešen bo poveljnik Močnik.

Naslednji dve ilustraciji pripadata zmaju, ki prepodi vojake in odnaša krave. Čeprav beremo, da je strašen, da ima strašne glave, strašne šape in strašen rep, nas ne prestraši preveč. Krave, ki jih odnaša, so videti bolj zbegane kot prestrašene, in čeprav gre za "tragičen" dogodek, ilustracija znova poskrbi, da se malce nasmehnemo in s pričakovanjem obrnemo stran. Znajdemo se znotraj obzidja gradu. Glavno besedo ima najbrž kar poveljnik Močnik, ki s prstom kaže za obzidje in pripoveduje o strašnem štiriglavem zmaju. To da bralcu vedeti oblaček, sicer izrazno sredstvo stripa, v katerem je upodobljena zmajeva glava in pripis x 4.

Šesta ilustracija prikazuje posvet kralja in ministra, pravzaprav minister šepeta kralju na uho, najbrž nekaj nadvse pretkanega, sklepamo po drži ministrovih rok.

Naslednja ilustracija je pravzaprav edina, ki pripoveduje dve zgodbi, in sicer na levi minister Gregor piše pismo, na desni pa vidimo predajo pisma zmaju. Minister Gregor je kralju namreč predlagal, da bi zmaja zvalili na grad z zvijačo; v pismu zmaju napiše, da si ga želijo za kralja in ga zato vabijo na grad. Zmaja na sliki ne vidimo, vidimo le njegovo senco.

Sledi preobrat. Zmaj je seveda dovolj nečimrn, da želi biti kralj, in na naslednji ilustraciji že leti proti gradu. Grad je tokrat upodobljen v zgornjem desnem kotu, zmaj pa se pojavi kar dvakrat, in sicer v prvem planu velika podoba štirih glav s pismom ter njegova majhna podoba tik pred gradom. Že iz upodobitve lahko sklepamo, da gre za ukano: zmaj v prvem planu v zavetju gozda in istočasno nič strašni zmajček, ki ga je

premabila želja po oblasti. Dobimo pa tudi namig na še eno ne preveč pozitivno zmajevo lastnost: glave bi se sicer gotovo prepirale, katera bo nosila krono, a Pregel ironično izpelje: "Ampak bile so že izkušene in so prepir odložile za drugič. Zmaj se je napotil na grad." Sledijo štiri krone za štiri glave; neskončno dolg seznam zmajevih kraljevskih dolžnosti in že nekoliko utrujeni zmaj na prestolu. Na tem mestu mladi bralec z lahkoto spozna ukano ministra Gregorja: ker vojska zmaja ni mogla premagati z orožjem, ga je zapeljala želja po oblasti, dotokle pa so ga nove in nove (mestoma obskurne) naloge. Zmaj je včasih sicer pomislil, kako lepo je bilo, ko je bil le zmaj in ni imel nobenega posebnega dela in zadolžitev, a blišč vladanja ga vedno znova prevzame.

Izčrpani zmaj je v zadnjih vzdihljajih (prva krona že pada) videti prav klavrno, še majhen dvorni pes Svatopluk je videti močnejši od nekdanjega strašnega zmaja. Ko zmaj umre, nima več kron, le eno lahko opazimo na tleh ob rdeči preprogi, v prostoru pa vlada živahno zmagoslavje, kjer je v ospredju minister Gregor, ki kaže na zmaja, in vemo, da se obrača h kralju, poglejte, uspelo mi je, čeprav tega ne preberemo. Minister Gregor je v besedah spreten in ponižen, kakor se od njega pričakuje, kralju celo polaska, kako dobro je izpeljal zamisel o izčrpanju zmaja z obveznostmi, saj kdo pa bolje ve, kako sladka je oblast, kot ravno minister Gregor.

Sledi upodobitev zmagoslavne pojedine, na zadnjih dveh ilustracijah pa že udejanjenje tega, kar so sklenili na pojedini, in sicer postavitve štirih kipov zmaja s po eno glavo. Na predzadnji ilustraciji vidimo odlok o postavitvi kipov in umetnika z rdečo baretko tik pred odkritjem enega od kipov ... in nebo je prvič brez oblaka. Vse do tega trenutka je bilo namreč na skoraj vseh upodobitvah zunanjega prostora nebo posuto z majhnimi modrimi oblaki, ki so ilustracije obogatili in vnesli občutek, da je še vse mogoče, tako nevihta kot razjasnitev. Zadnji vezni list dopolnjuje prvega, saj očitno vojaki bežijo pred zmajem, a zdaj že vemo, kako se je zgodba razpletla. In ko knjigo zapremo, opazimo, da se vojaka na zadnji strani naslovnice pravzaprav smehljata, medtem ko bolj za šalo kot zares z mečem in sulico zbadata strašnega zmaja. Ilustracije odlično osvetlijo zgodbo in jo obogatijo z zabavnimi prizori ter še podkrepijo misel, da še tako strašne stvari na koncu niso prav nič strašne, še več, lahko so prav zabavne.

Kralj Janez je ob koncu priredil zabavo, v spomin na štiriglavega zmaja pa je dal postaviti že omenjene štiri zmaje s po eno glavo, ki so še danes na mostu čez Ljubljano. Najbrž je vse skupaj res, saj je pisatelj napisal, da je bil tudi on na kraljevi zabavi. Pisatelj pa si menda ni vsega izmislil? Ali pač? Satirična zgodba *O zmaju, ki je želel biti kralj* je kritika sodobne družbe.